

До спеціалізованої вченої ради Д 11.737.02
у Донецькому державному університеті
внутрішніх справ

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора
Вапнярчука В'ячеслава Віталійовича на дисертацію Городецької
Марини Сергіївни «Предмет відання у кримінальному процесі», подану
на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук з спеціальності
12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність**

Вивчення рукопису та реферату дисертації М. С. Городецької, ознайомлення з публікаціями здобувача дає підстави для попереднього висновку, що дисертантка досягла поставлених перед собою цілей, роботу виконала на належному науковому й методологічному рівні. Цей висновок підтверджується множиною основних критеріїв, за якими оцінюються такі наукові роботи.

Актуальність теми дослідження. Комплексний характер проблеми предмета відання у кримінальному процесі, зобов'язує звернути увагу на актуальність цієї теми у декількох аспектах, кожен з яких висвітлює різні площини значущості та необхідності наукових розробок у цьому напрямі.

Соціально-аксіологічний аспект актуальності теми полягає у тому, що в останні роки Україна спрямовує свої зусилля на реформування кримінального процесуального законодавства, зокрема в частині вдосконалення правової регламентації компетенції суб'єктів кримінального процесу, які його здійснюють, і тим самим створення умов для ефективного здійснення ними кримінального провадження з метою забезпечення захисту

як публічних, так і приватних інтересів. Тому досить нагальним є наукове дослідження численних проблем одного із складових елементів компетенції, а саме – предмета відання, як одного із визначальних чинників належної організації кримінальної процесуальної діяльності суб'єктів, які ведуть кримінальний процес, а отже здійснення провадження «законним» суб'єктом. Відзначимо певну різноманітність таких суб'єктів, яка зумовлена в першу чергу притаманним кожному з них своєрідним предметом відання. З'ясування ж специфіки таких предметів кожного владного суб'єкта кримінального провадження, встановлення співвідношення його з іншими елементами кримінальної процесуальної компетенції та співвідношення предметів відання різних суб'єктів, є необхідним для належного реформування вітчизняного кримінального процесуального законодавства.

Нормативно-правовий аспект актуальності теми зумовлений тим, що специфіка предметів відання суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження, зумовлює необхідність її врахування при аналізі правової регламентації компетенції цих суб'єктів та внесенні пропозицій щодо їх нормативного вдосконалення.

Доктринальний аспект актуальності теми зумовлений тим, що у вітчизняній кримінальній процесуальній науці роботи, присвячені комплексному дослідженню такої категорії як предмет відання, на сьогоднішній день, взагалі відсутні. Варто відзначити, що в багатьох наукових працях, присвячених компетенції окремих суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження, ті чи інші питання проблематики їх предмета відання досліджувалась лише точково.

Цей аспект актуальності роботи підкреслюється й тим, що дисертаційне дослідження виконано відповідно до Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої рішенням загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 року: п. 1 «Вплив кримінально-правових наук на законодавство та практику боротьби зі злочинністю в Україні»

розділу «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні», а також відповідно до теми науково-дослідної роботи Донецького державного університету внутрішніх справ «Протидія кримінальним правопорушенням на території проведення ООС (Операції об'єднаних сил)» (державний реєстраційний номер 0120U105580, період виконання – 2020–2024 рр.).

Правозастосовний аспект пов'язаний із тим, що належне розуміння сутності та правове регламентування предметів відання суб'єктів, які здійснюють кримінальний процес, не завжди є гарантією забезпечення їх ефективної реалізації. Цьому може сприяти неправильне тлумачення нормативних приписів, догматичність мислення через призму попередніх уявлень щодо сутності кримінальної процесуальної діяльності загалом і компетенції окремих суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження зокрема, свідомі зловживання на догоду відомчим інтересам тощо.

Викладене свідчить про існування науково-прикладної проблеми, яка полягає у необхідності комплексного теоретичного дослідження проблематики предмета відання у кримінальному процесі та розробці концептуальних науково-обґрунтованих підходів щодо його доктринального розуміння, вдосконалення нормативного регламентування та забезпечення належної реалізації. Саме тому актуальність теми дисертаційного дослідження Городецької Марини Сергіївни не викликає сумніву.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, у своїй більшості є достовірними й обґрунтованими, такими, що вирішили поставлену мету і завдання дослідження.

Метою дисертаційної роботи є вирішення комплексної науково-прикладної проблеми щодо розкриття сутності предмету відання у кримінальному процесі як структурного елемента кримінальної процесуальної компетенції (с. 2 реферату та с. 31 дисертації). Для досягнення

цієї мети дисертантка поставила перед собою низку завдань: – прослідкувати генезу наукових поглядів щодо предмета відання у кримінальному процесі; – розкрити поняття, структуру, зміст та значення предмета відання у кримінальному процесі; – з'ясувати функціональне призначення предмета відання у кримінальному процесі; – визначити обсяг предмета відання у кримінальному процесі; – з'ясувати межі предмета відання у кримінальному процесі; – установити, у якому співвідношенні перебуває предмет відання з кримінальною процесуальною функцією; – визначити співвідношення предмета відання з кримінальними процесуальними повноваженнями; – з'ясувати матеріальний елемент предмета відання у кримінальному процесі; – розкрити процесуальний елемент предмета відання у кримінальному процесі; – визначити, у якому співвідношенні перебувають предмети відання органів, що здійснюють кримінальне переслідування; – установити, у якому співвідношенні перебувають предмети відання органів, що здійснюють судовий контроль та правосуддя (с. 3 реферату та с. 31 дисертації). Загальний аналіз наукової праці, висновків за розділами та загальних висновків дозволяє стверджувати, що зазначені завдання дисертантом було виконано, а мету дослідження – досягнуто.

Мета і завдання співвідносяться з об'єктом і предметом дослідження. Так, його об'єктом є кримінальні процесуальні відносини, які виникають під час реалізації компетенції суб'єктами кримінального провадження. Предметом дослідження є предмет відання у кримінальному процесі (с. 3 реферату та с. 32 дисертації).

Відповідно до мети і завдань наукового дослідження використано сукупність методів сучасної гносеології. Методологічну основу дисертаційної роботи становлять діалектичний метод пізнання, антропологічний та аксіологічний підходи, які стали підґрунтям під час дослідження предмету відання у кримінальному процесі. Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку (як загальнонаукових, так і конкретнонаукових, зокрема: історичного, структурно-функціонального,

порівняльно-правового, формально-логічного, індукції, дедукції, соціологічного, статистичного) уможливило здійснення всебічного, повного та об'єктивного дослідження предмета відання у кримінальному процесі і також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертантом наукових положень, висновків і рекомендацій.

Нормативну основу роботи склали Конституція України; міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; чинне кримінально-процесуальне та кримінальне законодавство; інші закони України; підзаконні нормативно-правові акти, рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини у сфері правового регулювання кримінально-процесуальних відносин.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження складають наукові праці українських та зарубіжних вчених у галузі кримінального та кримінального процесуального права, а також інших галузевих дисциплін, зокрема: міжнародного, адміністративного та цивільного права, психології, філософії тощо. При цьому слід зазначити, що наукові джерела використані дисертанткою переважно критично – з глибоким аналізом, коректною полемікою та аргументацією власного підходу до тих або інших положень, висновків чи пропозицій їх авторів, що свідчить про зрілість дослідниці та її високу загальну наукову культуру.

Репрезентативним є емпіричний матеріал дослідження, що складають рішення ЄСПЛ, КСУ, ВС, ВССУ, судові рішення вітчизняних судів різних інстанцій, що розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень, та узагальнення правозастосовної практики в місцевих і апеляційних судах України. Відповідно до мети та завдань дослідження проведено анкетування практичних працівників органів досудового розслідування, прокуратури, суду та адвокатів. Всього опитано 337 осіб, з яких 182 – слідчі підрозділів досудового розслідування Національної поліції; 52 – прокурори; 47 – судді; 56 – адвокати. Важливе значення для дослідження мав також особистий семирічний досвід роботи авторки на посадах дізнавача та слідчого органів

Національної поліції та одинадцятирічний досвід науково-педагогічної роботи у закладах вищої освіти України. Репрезентативність цього емпіричного матеріалу вплинула на обґрунтованість і достовірність наукових положень, рекомендацій та висновків проведеного Мариною Сергіївною Городецькою дослідження.

Науковий апарат рецензованої дисертації достатньо високий. Матеріал викладено чітко, доступно, логічно послідовно, юридично грамотно. Коректно виділено головні положення.

Ці та інші показники свідчать про комплексну, цілісну, теоретично і практично значущу роботу, вказують, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації мають достатній ступінь наукової обґрунтованості, є достовірними.

Структура дисертації М. С. Городецької є логічно обґрунтованою, в достатній мірі узгодженою з визначеними здобувачем метою та завданнями, об'єктом і предметом дослідження. Основний текст роботи складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків до розділів та загальних висновків. У *розділі 1* досліджено сутність предмета відання у кримінальному процесі, зокрема: генезу наукових поглядів щодо предмета відання у кримінальному процесі, зміст та значення предмета відання у кримінальному процесі, його функціональне призначення, межі та обсяг. У *розділі 2* охарактеризовано співвідношення предмета відання з іншими категоріями кримінальної процесуальної компетенції: кримінальною процесуальною функцією та повноваженнями. У *розділі 3* визначена структура предмета відання (його матеріальний та процесуальний елементи). У *розділі 4* проаналізовано співвідношення предметів відання органів, що здійснюють кримінальне переслідування та судовий контроль і правосуддя.

Зроблені за розділами висновки, а також загальні висновки до дисертації в достатній мірі відображають одержані наукові результати. Висловлені ідеї, висновки й пропозиції М. С. Городецька підтверджує та підкріплює

емпіричними даними, наявними доктринальними позиціями з питань, що розглядаються.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації визначається перш за все тим, що дисертація М. С. Городецької є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних проблем предмета відання у кримінальному процесі як одного із змістовних елементів компетенції суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження. Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій дисертантки мають наукову новизну і теоретичну значущість, та відповідають рівню дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук.

Так, одним із позитивних моментів, який потрібно відзначити в поданій дисертаційній роботі є те що в ній дано авторське визначення поняття предмета відання у кримінальному процесі як сукупності прав учасників кримінального провадження або осіб, які мають законний інтерес у кримінальному провадженні, на реалізацію яких можуть впливати під час правозастосовної діяльності суб'єкти, які ведуть кримінальний процес, використовуючи надані кримінальні процесуальні повноваження з метою виконання покладеної на них кримінальної процесуальної функції (с. 33-34 дисертації). Хоча в офіційного опонента і є зауваження до такого розуміння цього поняття (про це буде далі), відзначимо, що саме це є основною концептуальною ідеєю всього дисертаційного дослідження, яка повинна бути в будь-якій роботі рівня дисертації на здобуття ступеня доктора юридичних наук.

Заслуговує на схвалення і пропозиції дисертантки щодо визначення структури предмета відання у кримінальному процесі, яка складається з: 1) генерального предмета відання; 2) функціонального предмета відання; 3) суб'єктного предмета відання, та його змісту, який становлять матеріальні та процесуальні права учасників кримінального провадження або осіб, які

мають законний інтерес у кримінальному провадженні (с. 34, підрозділ 1.2 дисертації).

Достатньо обґрунтованими є погляди дисертантки, що функціональне призначення предмета відання у кримінальному процесі полягає у: забезпеченні ефективності кримінального провадження; наданні процесуальної правоздатності та дієздатності суб'єктам провадження; забезпеченні законності діяльності суб'єктів, що ведуть кримінальний процес; забезпеченні засади доступу до правосуддя (с. 34, підрозділ 1.3 дисертації) (с. 34, підрозділ 1.2 дисертації).

Викликають інтерес й визначенні авторкою межі (загальні (генеральні), функціональні (змістовні), організаційно-процесуальні (темпоральні), організаційно-технічні (відомчі, внутрішньовідомчі, територіальні), монопроцесуальні (межі предмета відання під час окремого випадку кримінального провадження)) та обсяг предмета відання (як сукупності прав учасників кримінального провадження або осіб, які мають законний інтерес у кримінальному провадженні, на реалізацію яких достатньо вплинути суб'єктам, що ведуть кримінальний процес, для виконання покладеної на них кримінальної процесуальної функції) (с. 34, підрозділи 1.4 та 1.5 дисертації).

Цікавою є й позиція дисертантки про те, що матеріальний елемент предмета відання у кримінальному процесі поділяється за функціональними та відомчими межами, а процесуальний елемент за темпоральними, територіальними та внутрішньовідомчими межами (с. 34, підрозділи 2.1 та 2.2 дисертації)..

Заслугує на підтримку й думка, що предмет відання слідчого судді за територіальними межами під час оскарження особою дій суб'єктів, які ведуть кримінальний процес, має визначатися за місцем порушення права такої особою (с. 35, підрозділ 4.2 дисертації).

Достатньо аргументованими та актуальними є й пропозиції дисертантки щодо можливості оскарження питання щодо визначення підслідності під час досудового розслідування та запровадження елемента загальноправового

принципу естопель, який полягає у втраті учасниками цього права на оскарження в подальших стадіях кримінального процесу, якщо вони цим правом не скористалися на досудовому розслідуванні (с. 35, 368-370 дисертації).

Ще одним положенням, яке, на думку офіційного опонента, має ознаки наукової новизни та є таким, що заслуговує на підтримку, є пропозиція дисертантки про необхідність передбачення у кримінальному процесуальному законодавстві можливості поновлення закритого кримінального провадження у межах строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (с. 191-192 дисертації). Аргументом на користь цієї позиції є те, що темпоральні межі кримінального процесуального предмета відання у вигляді закриття кримінального провадження, коли строк досудового розслідування закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру, не виправдано обмежують обсяг предмета відання у кримінальному процесі в частині реалізації кримінальних матеріальних прав.

Теоретична та практична значимість результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що рекомендації та пропозиції, сформульовані авторкою дослідження, безпосередньо спрямовані на вдосконалення сфери правового регулювання предмета відання у кримінальному процесі.

Результати дослідження впроваджені та використовуються у: науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження проблем удосконалення правового регулювання та реалізації предмета відання у кримінальному провадженні (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 10.12.2020 року); правотворчій діяльності – щодо оптимального унормування у Кримінальному процесуальному кодексі України предмета відання у кримінальному провадженні (лист до Верховної Ради України № 5192 від 24.12.2020 року); освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичних матеріалів та викладанні таких навчальних дисциплін:

«Кримінальний процес», «Прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих (розшукових) дій», «Забезпечення конституційних прав учасників досудового розслідування», «Доказування на досудовому розслідуванні», «Особливі порядки кримінального провадження» (акти впровадження у навчальний процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 10.12.2020 року, Національної академії внутрішніх справ від 28.10.2021 року, Національного університету «Одеська юридична академія» від 15.12.2021 року, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 22.02.2022 року); практичній діяльності – для удосконалення правозастосовної діяльності у кримінальному провадженні у частині реалізації предмета відання суб'єктів кримінального процесу (акт впровадження у діяльність Верховного Суду № 861/0/158-21 від 01.12.2021 року; акт впровадження у практичну діяльність Головного слідчого управління Національної поліції України від 29.12.2021 року).

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях автора, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також виступах автора з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних заходах, що в цілому свідчить про достатній рівень її апробації.

Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано дисертанткою у 60 наукових працях, серед яких 1 монографія, 24 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 10 статей у наукових періодичних виданнях інших держав (в тому числі 4 статті у виданнях, проіндексованих у наукометричній базі Web of Science Core Collection), 2 статті в іншому науковому виданні, 23 тези доповідей і наукових повідомлень на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах.

Загалом опубліковані М. С. Городецькою друковані праці достатньо повно відображають зміст основних положень і висновків дослідження та дозволяють науковій громадськості ознайомитися з ними.

Дотримання академічної доброчесності. Академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертації та/або наукових публікаціях здобувача офіційним опонентом не виявлено.

Реального або потенційного **конфлікту інтересів** у офіційного опонента ні стосовно здобувача, ні стосовно наукового консультанта – немає, ми не є близькими особами.

Даючи позитивну оцінку рецензованій дисертації, варто зауважити, що, як і будь-яка значна за обсягом і кількістю досліджуваних проблем наукова праця, вона має й *окремі суперечливі або дискусійні положення*, які потребують додаткової аргументації або пояснень здобувачки під час прилюдного захисту:

1. Одним із положень дисертаційного дослідження, яке містить наукову новизну, є авторське визначення поняття «предмета відання у кримінальному процесі», під яким розуміється «сукупність прав учасників кримінального провадження або осіб, які мають законний інтерес у кримінальному провадженні, на реалізацію яких можуть впливати під час правозастосовної діяльності суб'єкти, які ведуть кримінальний процес, використовуючи надані кримінальні процесуальні повноваження з метою виконання покладеної на них кримінальної процесуальної функції».

Ознайомившись із обґрунтуванням цієї позиції авторки, яка викладена у підрозділі 1.2 роботи при розгляді змісту та значення предмета відання у кримінальному провадженні, вважаємо за можливе все таки висловити сумнів щодо неї. Беручи до уваги традиційний та домінуючий в науці підхід до розуміння предмета відання як об'єкта впливу, вважаємо, що ним є коло кримінальних процесуальних відносин, які виникають під час здійснення кримінальної процесуальної діяльності, і на які може впливати суб'єкт, який

здійснює кримінальне провадження. Права ж учасників кримінального провадження є складовою частиною таких суспільних відносин.

Позиція авторки щодо розуміння під предметом відання сукупності прав учасників кримінального провадження ґрунтується на використанні аналогічного підходу до розуміння загальних основоположних прав людини як генеральних, тобто таких, що є головним структурним елементом предмета кримінального процесуального регулювання (у свій час її висловив професор Т. О. Лоскутов). Проте, на наш погляд, категорії «предмет кримінального процесуального регулювання» та «предмет відання» є різнорідними і використання аналогічного підходу до виокремлення його змісту є дещо сумнівним. Якщо правове регулювання стосується сфери впливу права, або іншими словами того, що ним регулюється (і тут дійсно права осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, є головним змістом відносин, які регулюються кримінальним процесуальним правом), то у віданні мова йде про вплив суб'єкта на кримінальну процесуальну діяльність у формі певних кримінальних процесуальних відносин, складовою яких і є ті чи інші права учасників кримінального провадження або інших осіб).

Крім того, інколи в кримінальному провадженні можуть бути випадки, коли об'єктом впливу того чи іншого владного суб'єкта кримінального провадження права учасників можуть і не бути (або бути досить опосередковано). Приміром у ситуації початку досудового розслідування кримінального провадження, яке розпочато по факту вчинення кримінального правопорушення, виявленого самостійно слідчим чи прокурором. З нашої думки, у цьому випадку останні мають певну компетенцію, а отже і її складову – предмет відання, яким не є право того чи іншого учасника кримінального провадження чи іншої особи. Таким предметом відання в цій ситуації є кримінальна процесуальна діяльність, яка здійснюється слідчим чи прокурором і яка спрямована на виникнення кримінальних процесуальних правовідносин.

2. При аналізі сутності понять «підслідність» та «підсудність» авторкою узагальнено наукові позиції до їх розуміння та висловлено думку про існування трьох підходів: - по-перше, як сукупності ознак кримінальної провадження (справи); - по-друге, як відношення між справою та суб'єктом провадження, тобто як складову компетенції органу розслідування; - по-третє, як сукупності правил для визначення органу розслідування (с. 50-51 дисертації). Думається, що перші два підходи не можна розділяти, адже сукупність ознак кримінального провадження (кримінальної справи) і дають можливість визначити зв'язок кримінального провадження з органами досудового розслідування чи судом.

Крім того, при аналізі питання щодо видів підслідності (с. 146-148 роботи) дисертантка висловлює думку про можливість виокремлення таких її видів: предметна (родова), територіальна (місцева), персональна (спеціальна, суб'єктна), альтернативна, за зв'язком справ, виключна (імперативна). На думку офіційного опонента, такий підхід є дещо сумнівним. З нашого погляду, видів підслідності всього два: - перший – предметна (відомча) (ст.216 КПК), яка дає можливість визначити орган досудового розслідування за предметом відання (до речі, звідси й назва) серед визначених у ст. 38 КПК, який буде здійснювати досудове розслідування; - другий – територіальна (місцева) (ст.218 КПК), яка дає можливість визначити слідчий якого адміністративно-територіального району буде його здійснювати (місце проведення досудового розслідування). При визначенні цих видів підслідності враховується визначена законом низка ознак. Так, для визначення предметної підслідності закон станом на сьогодні передбачає такі ознаки: кваліфікуючу; персональну (особи, яка вчинила кримінальне правопорушення); зв'язку проваджень; альтернативну; універсальну; предмета кримінального правопорушення; розміру предмета кримінального правопорушення або завданої ним шкоди; особи, щодо якої вчинено кримінальне правопорушення; тяжкості наслідків кримінального правопорушення. Для визначення територіальної підслідності передбачені

такі ознаки: місця вчинення кримінального правопорушення; місця виявлення ознак кримінального правопорушення; місця перебування підозрюваного чи більшості свідків; місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків. Як бачимо, таких ознак закон виокремлює цілу низку (і не виключено, що надалі в ньому будуть врегульовані й інші або виключені існуючі), і, з нашого погляду, це не дає підстав для виокремлення самостійних видів підслідності, кожен з яких ґрунтується на окремій ознаці.

3. На с. 134 дисертації, авторка висловлює думку про можливість умовного поділу кримінального процесу на: 1) досудовий, 2) судовий та 3) процес перегляду судового рішення (на підставі оскарження або на підставі нововиявлених чи виключних обставин). Такий поділ, на її погляд, обумовлений завданнями, функціональним призначенням здійснюваної кримінальної процесуальної діяльності.

Вважаємо, що в такому поділі поза увагою дослідниці залишено ще одну складову кримінального провадження, а саме процес щодо виконання судового рішення. Відзначимо, що саме в діяльності по виконанню судових рішень чітко прослідковується функціональний розподіл предмета відання, адже питання, які виникають до, під час чи після виконання судових рішень (статті 535-538 КПК) вирішуються різними судами (ч.2 ст. 539 КПК). Тобто предмет відання суб'єктів, які виконують одну й ту ж кримінальну процесуальну функцію розподіляється як за темпоральними, так і за територіальними межами.

4. На с. 207-209 роботи висловлено пропозицію про «запровадження альтернативних органів, які складуть конкуренцію щодо здійснення кримінального провадження з метою підвищення його ефективності. Такими альтернативними суб'єктами обвинувачення можуть бути професійні адвокати, які за бажанням потерпілого та за погодженням суду можуть залучатися до справи як обвинувачі». Такими альтернативними обвинувачами, на думку дисертантки, можуть бути працівники

правоохоронних органів в минулому, за умови що вони відповідатимуть встановленим професійним вимогам. На обґрунтування цієї позиції зазначається, що позитивним прикладом такої альтернативи є англосаксонська модель правової системи, в якій виділяються два види адвокатів: «баристери» і «соліситори». Саме перші можуть брати участь у кримінальних провадженнях як обвинувачі.

На думку офіційного опонента, така пропозиція є не зовсім переконливою. Дійсно, існування такої практики має місце в окремих країнах англосаксонської правової сім'ї (зокрема у Сполученому королівстві здається лише в Англії та Уельсі). Проте, як зазначається у науковій літературі, наявність двох категорій адвокатів не відповідає сучасній світовій практиці і пояснюється, в основному, історичними причинами, консерватизмом англійської судової системи, складністю ведення судових справ у країнах англо-саксонської системи права (необхідністю застосування значної кількості судових прецедентів та відсутністю суворої системи правових актів), а також небажанням баристерів втрачати привілейованого положення і пов'язаних із цим матеріальних вигод.

Ще однією досить сумнівною пропозицією й такою, що суперечить Конституції України, вважаємо, є висловлена на с. 211 дисертації думка, що «забезпеченню права на справедливий судовий розгляд не заважає розгляд справи органом, який не входить до системи судових органів держави. Основним критерієм є наділення цього державного органу певними повноваженнями в межах визначеного предмета відання з метою здійснення певної функції, у цьому випадку – функції правосуддя». Тут виникає низка питань, зокрема, чи сприятиме це досягненню мети та виконанню завдань кримінального провадження, забезпеченню ефективності його здійснення; чи не призведе це до неякісності розгляду кримінальних справ (адже в історії вітчизняного кримінального процесу були приклади існування таких альтернатив і це був, м'яко кажучи, не зовсім позитивний досвід); і на які

органи, окрім суду, може бути покладено виконання функції правосуддя та в якому обсязі? На жаль, відповіді на ці питання авторка в дисертації не дає.

5. На с. 252-253 дисертації авторка аналізує практику Верховного Суду щодо можливості безпосереднього не дослідження доказів – показань свідків, які були отримані в минулому судовому розгляді. Відзначимо, що позиція Верховного Суду щодо цього питання є дещо відмінною. В одному із своїх рішень, на яке посилається дисертантка у роботі, висловлена думка, що у випадку зміни територіальної підсудності справа повинна розглядатися спочатку і суд повинен повторно допитати свідків. В іншому (трохи пізнішому) своєму рішенні ВС висловився про те, що у випадку повернення справи вищестоящим судом на новий судовий розгляд, якщо попри всі необхідні заходи забезпечити явку свідка неможливо, сторона на доведення своєї позиції може надати суду показання особи, які та давала під час минулого судового розгляду, і сам факт відсутності останньої під час нового розгляду не може бути підставою для визнання її показань недопустимим доказом (постанова ВС від 19.11.2019 у справі № 750/5745/15-к (провадження № 51-10195км18)).

У зв'язку з цим виникає питання, чому зміна предмета відання за територіальним критерієм призводить до застосування повноважень щодо повторного проведення судових дій з метою забезпечення принципу безпосередності дослідження доказів, а зміна предмета відання за темпоральним критерієм – ні? Чи є, на думку дисертантки, для таких відмінних висновків Верховного Суду якесь логічне пояснення?

6. В підрозділі 4.1 роботи авторка, досліджуючи співвідношення предметів відання органів, що здійснюють кримінальне переслідування, звертає увагу на особливості предмета відання та доцільності правової регламентації правового статусу слідчого, дізнавача, оперативних підрозділів та інших суб'єктів і невиправдано, на наш погляд, залишає поза увагою детективів Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України. Досить цікаво було б почути думку

дисертанти щодо доцільності чи недоцільності врегулювання у чинному КПК правового статусу цих суб'єктів, зважаючи на те, що вони відрізняються від слідчих не лише предметом відання, а й повноваженнями, адже можуть здійснювати не тільки процесуальну, а й оперативно-розшукову діяльність.

Водночас, висловлені зауваження стосуються переважно спірних питань дослідження або ж окремих недостатньо чітко викладених позицій. Здебільшого вони є свідченням творчого характеру роботи, а деякі з них носять характер побажань і мають послужити основою для дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Їх наявність не знижує достовірності основних наукових здобутків, висновків і рекомендацій, що містяться в рецензованій дисертації, не спростовує її загальної концепції та положень, що становлять наукову новизну дослідження й виносяться на захист.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Актуальність теми дослідження, достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, наукова новизна та значущість отриманих результатів дають підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження М. С. Городецької є самостійною, завершеною науковою працею, в якій автором отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливе для науки кримінального процесу завдання з комплексного дослідження предмета відання у кримінальному процесі як змістовного елемента компетенції суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а також Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Городецька Марина Сергіївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора

юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри кримінального процесу

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

В'ячеслав ВАПНЯРЧУК

«09» червня 2023 року

Підпис	<i>В'ячеслав Вапнярчук</i>
Засвідчую	<i>[Signature]</i>
Нач.ВК	<i>[Signature]</i>